

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAGMA

Sayı: 26 • Temmuz 2017

Baykuş

~ DOĞANIN GÖZÜYLE: TARİH ~

Dosya

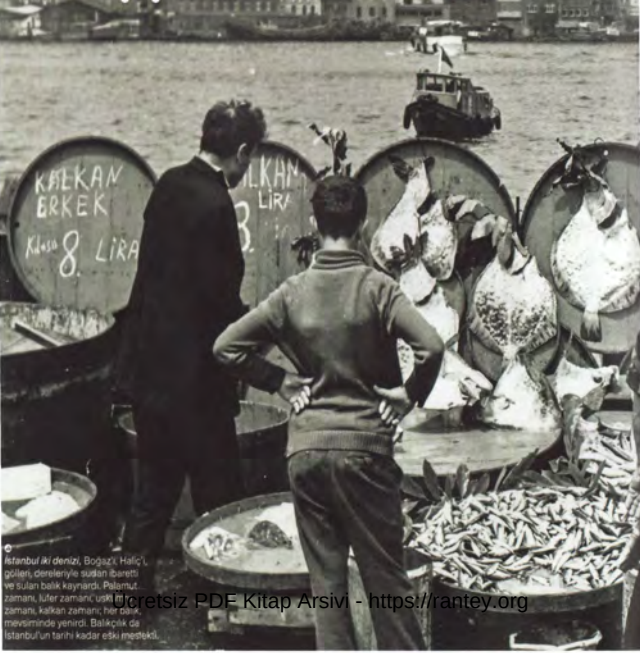
İstanbul'un Eski Sesi Seyyar Satıcılar

İstanbul'un insan haritasına renk ve ses katanlar. "Boğuşa boğuşa, didine didine etmek paralarını çıkaranlar"; balıkçılar, ayakkabı boyacıları, sucular, şerbetçiler, gazete satıcıları, kunduracılar, niçin de değil? Peki İstanbul'da, İstanbul'da, İstanbul'da, seyyar satıcıların anılarını aradı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://frantey.org>

İstanbul'un Eski Sesi

Seyyar Satıcılar

İstanbul iki denizi, Boğaz'ı, Haliç'i, gölleri, dereleriyle sudan ibaretti ve sultan balık kaynardı. Palamut zamanı, lüfer zamanı; uski zamanı, kalkan zamanı; her balık mevsiminde yenirdi. Balıkçılık da İstanbul'un tarihi kadar eski mestektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantev.org>

Seyyar satıcılar... Sokak sokak dolayıp İstanbul'un günlük ihtiyacını tedarik eden, her biri işinin ehli İstanbul'a özgü zanaatkarlar... Magma'dan Bünyad Dinc, babası Dr. Halim Dinc'in elli yıl önce fotoğrafladığı seyyar satıcıları kaleme aldı.

Yazı: BÜNYAD DİNC / fotoğrafları: DR. HALİM DİNC

Kahvecilerin, meyhanecilerin, çeşit çeşit esnafın, işinin ehli zanaatkarların, hüküm geçirmiş aristokratların, emekliye ayrılmış paşaların, her rütbeden eski memurların ve boynubükük insancıkların mahşeri... Sait Faik'in insanları bunlar... Yeni bir dünyanın şafağında, devri ni doldurmuş insanlar.

Biriç çekiş, hayıflanma ya da öykünme: "Ne günlerdi..." Bu cümle nerdeyse herkes tarafından defalarca söylenmiş veya söylenecektir. Eskiye düşünmek, eskiye dönük hayaller kurmak; bugünün hayal kırıklıklarının, keşmekeşinin ya da duşanlığının yarattığı içtenlikli aşmak, kısacası geçmişe sığınmak;

içine düştüğümüz ruh ikliminin bir sonucu. Geçmişe dönmek, eskiye öykünmek, kırık dökük hatırladıklarımızla geçmişini yeniden kurmak zamanımızın en insani ihtiyaçlarından biri. Buyollasadece nostalji yapmıyor, aslında bir zamanlar farklı hayatlar sürdürdüğümüzü unutmak istemiyoruz. Tersine hatırlamak istiyoruz. O hayatın, iyi veya kötü, güzel veya çirkin olması bizi bundan vazgeçirmiyor. Geçmiş iyi miydi, kötü müydü diyede bakmıyoruz. Bize ait olan ve olmayan yanlarıyla o muazzam evrenin, geçmişin peşinde koşuyoruz. Çünkü bu eylemimiz bugün-lükkoşuşturmacalçindebenliğimizi bulma fırsatını vermektedir.

Hırdavatçılar şehrin birçok bölgesinde karşımıza çıksada her zaman asıyerleri Karaköy, Perşembe Pazarı olmuştur.

Geçmişe gitmenin, geçmişle bağ kurmanın en kolay yolu, en kendiliğinden gerçekleşme biçimi insan - mekân ilişkisi üzerindedir. Yani yaşadığımız yerler ve onlarla olan birlikteliğimizi hatırlamak üzerine kuruludur. Oralardaki yaşamışlıklarımızı ister dile getirelim ister aklımızdan geçirelim, hep içten gelen hoş duygular söz konusudur. Buna "Hırdavatçılar" örneği de olabilir. Hele ki mekân İstanbul gibi bir dünya

❶
Eski İstanbul'da sadece seyyar satıcılar değil, meslek erbabları da sokak sokak dolaşırdı. Küçük kuduracı dükkânlarının yanı sıra seyyar hizmet veren ayakkabı tamir ustaları da vardı (üstte).

❷
İstanbul balık cenneti idi. Sadece balık pazarlarında değil, kıyılar boyunca teknelerde balık satılır, ayrıca balık ekmekek yapılır, gelip geçenin karnı doyurulurdu (altta).

•

İstanbul'a Anadolu'dan göçen insanların şehre giriş noktası Topkapı Otoganı, şehrin yeni konuklarını burada ilk karşılayanlarsa seyyar satıcılardı... İlk veya ön tahsilatı onlar yapardı. Zaten kendileri de siz deyim beğ, biz diyelim on yıl önce bu kapıdan geçmişti (altta).

Eski İstanbul'da sokaklar, çocuklara aitti. Gün boyu sokakları çınlatan çocukların neğesi ve heyecanı, pamuk helvacının gelişleyle artardı (üstte).

Yüz kıpı demeden sırtlılarıyla şehrin merkezilerinde iş çıkışın diye bekleyen hamallar... Eski İstanbul'un yükünü onlar taşırdı; ticaret hayatını onlarsız düşünmek zordu.

ve paranın karşısında erim erim eriyerek hayatımızdankovulansafliğingüzelliğidir.

Eskiye düşkünlüğümüz, eski fotoğraflarda gördüğümüz o hayatın imgeleri karşısındaki şaşkınlığımız boşa değil demek. O imgeler aracılığıyla hayatımızdan şehrin sükunetini, sokaklarımızın da kalıplarını ve zihnimizin derinliklerinde yerleşmiş

güzellikleri hatırlıyoruz. Hatırlamak, eskiyi değil ama eskinin değerlerine de kucakacak yeni hayatı aramanın ilk yoludur ne de olsa...

İnsan imgesi bu anlamda çok ayrıcalıklı yere sahiptir. Sadece tanıdıklarınızdan değil, şehri yaşatan ve var eden insanlardan bahsediyorum. Burada da yaşayan, didinen, üreten, ekmeğe peşinde koşan, insanlığı arayan ve insanlıktan atılan,

acı çeken ve çektiren sayısız insan. Onlarsız İstanbul'u bir an için hayal edin. Bana hiç çekici gelmiyor. Pek tabii ki şehre ve değerlerine çoğu zaman zarar verenler, yok edip tüketilmesine çaresizce seyirci kalarlar da bu insanlar. Ama yine de İstanbul, insanları olmadan düşünülemez. Hele bu şehrin gündelik yaşamını ayakta tutanlar...

Sokakta günlük ihtiyaçlarımızı karşılayanlardan söz ediyorum. Yani seyyar emekçilerden. Bu şehrin yaşamına de vâm edebilmesinde önemli rolleri var onların. Yıllardır karnımızı doyururlar, susuzluğumuzu giderirler, yükümüzü taşırlar, eşyamızı, ayakkabımızı tamir edip boyarlar. İhtiyaçlar sınırsız olsa da zaman kısıtlayıcıdır. Bugün vazgeçemediğimiz pek çok şey, bundan yirmi otuz yıl önce ihtiyaç olarak düşünülmemiştir bile. Aynı şekilde, geçmişte vazgeçilmez olan, bugün hatırlanmıyor olabilir. Bu bakımdan unuttuğumuz, artık hayatımızda yer almayan ihtiyaçlar, aslında sadece ihtiyaç değil, o ihtiyaçlar üzerinden kurduğumuz ilişkilerdir. Artık ne şerbetçi tanıyoruz, ne kunduracı. Kimi meslekler şurada burada halen devam ediyorsa da soluk hayallerden başka şey değildir.

Bir zamanlar İstanbul'da ihtiyacı nız olan her şeyi seyyar satıcılardan almak veya tedarik etmek mümkündü. Sanki reyonları, ayrı ayrı sokaklara dolaşan ayaklı marketler gibi. Hem

de fazlasıyla. Gereğinde kurtasiye, giysi, hatta evlerimizi bile onlardan aldıklarımızla süslemişizdir. Seyyar satıcılar halen var ama ezici çoğunluğu meyve sebze satıcısı. Kendisinin üretmediği ve satmak için de hünere gereksinim duymadığı işleri yapıyorlar. Onun dışındaki seyyar satıcıları görmek zor. Örneğin bir zamanlar sokaklarda dolaşan hallaçlar artık görülüyor. Taşdıkları hallaç yayı yüzünden çocukken onların Kızılderili olduklarını düşünürdüm. Bir başka örnek, şimdilerde gazete satan yer bulmak için çabalyoruz; eskiden şehrin her noktasında seyyar gazete satıcıları bulurdu insanları, aramaya gerek yoktu. Gazete matbaadan ayağıma gelirdi taze taze. Ayakkabınız çamurlu veya boyasız mı; anıdabir boyacı dibinizde bi-terdi. Ayakkabı boyasıyla iskambil kâğıdının illi kişisini hatırlayan var mıdır acaba?

Bazı seyyar satıcılık türleri zamanla nitelik değiştirdi. Günümüzde bahkekmek niyetine Norveç uskumrusu yiyoruz. Bir zamanlar oekmeğin arasında bu sularahas uskumrubu lunurdu. Geçmişte üç kuruş paraya onar onar alınan uskumruyu şimdi ancak kuyumcu vitrinlerini aratmayan tezgâhlarda görebiliyoruz. Biraz önce evlerimizi bile süsleddiler demiştim, eskiden sokak tezgâhlarında Anadolu'ya has süs eşyası satırdı; artık yerlerini Afrika kaynaklı ağaç oyma süsler aldı.

Bir zamanlar sokaklarda dolaşan hallaçlar artık görülüyor. Taşdıkları hallaç yayı yüzünden çocukken onların Kızılderili olduklarını düşünürdüm. Şimdilerde gazete satan yer bulmak için çabalyoruz; eskiden şehrin her noktasında seyyar gazete satıcıları bulurdu insanları, aramaya gerek yoktu.

Her şey bir yana seyyarsatıcılar entemel ihtiyacımızı karşıladığını karnımız onlar sayesinde doyardı. Mahallemizde yada şehrin merkezi noktalarında günün her saati hazır ve nazırdılar. Gecenin biryarısında bile açlığımızı giderecek k öfteci, balıkçı, midyeci vedğerlerinin neredede olduğunu bilir ve elinizle koymuşçasına bulurdunuz. Genellikle sokaklarda dağınık halde dolaşıyor olsalarda özellikle öğrencilerinde ılıma saatlerinde okul, namaz sonrası cami önlerinde her türden seyyar emekçi yi toplu görmek mümkündü. Şimdilerdeyse sadece stadyum önlerinde veya bazı spor müsabakalarının sonrasına görebiliyoruz.

Sattıkları yiyecekler temiz, sağlıklıydı. Genellikle evlerde organik ürünlerle hazırlanıyordu. Şimdi, her tür kimyasal katkı ve hormonlu ama "sağlıklı yiyecekler" çağında olduğumuz için bu seyyar satıcıların

•

Şerbetçiler özellikle Eminönü, Tahtakale, Sultanahmet ve çevresiyle Boğaziçi kıyıları mesken tutardı. Alleece gezintiye çıkarılar, şerbetçilerin müşterisiydi (üstte).

Limonata İstanbul'a has bir içecek. Özellikle yaz aylarında, hem kalabalığın yoğun olduğu alışveriş merkezleri hem mesire ve gezinti alanları limonatacılarının sesiyle çınlardı (altta).

Simitçiler ve börekçiler İstanbulluların ayak üstü kahvaltıcılarıydı. Özellikle sabahın erken saatlerinde vapur iskelelerinin önünde yerlerini alırlardı (sağda üstte).

Güvercin yemici satıcılığı da İstanbul'a has bir seyyar satış türüdür; büyük camilerin çevrelerinde rastlarsınız (en sağda üstte).

Seyyar ayakkabı boyacılarının süslemeli sandıkları İstanbul sokaklarını renklendirirdi (sağda).

Meyveler, mevsiminde yenirdi İstanbul'da. Sokak satıcıları her türlü meyveyi dilim dilim veya tane tane satışa sunardı (ensağda).

●
Seyyar kuruyemişçilerin
arasında leblebicilerin yeri
ayrıydı. Leblebi füzüya
pocukların en önemli
eğlencesiydi.

ceklerin sağlığı olabileceğini hayal edemiyoruz. Bir zamanlar, ortaokul talebesiyken ikindiyn **Eminönü**’nden Kanlıca’ya vapurla dönmenden önce yediğim, seyyar lahmacuncunun beyaz kutusundan çıkan dumanı üstünde lahmacunun tadını unutmam mümkündeğilve beraberindeverdiği turşu... Bugün bile dahaiyibir yiyecek hayal edemiyorum. Devamı var; vapura binerdim ve ihtiyacım varsa kalem bulurdum, silgi de. Aynı vapurda bıçak satanda vardı, oyuncak satanda...

Bana kalırsa hamallar olmasaydı bu şehirdeticaretmümkün olmazdı. Tahtakale hanlarının o daracıkmerdivenlerinde, Mercan Yokuşu’nda, aklımın almadığı ağırlıktaki yükleri taşıyarak şehrin ticaretini ayakta tutuyorlardı. İstanbul gibi engebeli şehirde gerek hamallık yapmak, gerekse arabalıseyyar satıcı olmak için olmazsa olmaz şartlardan biri fiziksel anlamdayanıklılık ve kuvvetli olmak. Bazen çelimsiz gözükseler de mesleklerini icra ederken verdikleri çabayı hayranlıkla izlememek mümkün değildi. Bazen insan üstü görüntülerle karşılaşılırdı. Üç adet çamaşırmakinesinisirtlayarak Mercan Yokuşu’nu ağır ağır tırmanan amcaıı unutamıyorum. Yaşı ellicivarında olmalıydı ama asıl sorun makinelerin ağırlığı değildi. Sırtında üst üste yerleştirilmiş makineler baca gibi uzayıp gidiyordu. İplebirbirlerine bağlı olsalar bile dengede tutmak tam anlamıyla cambazlıktı.

İstanbul öyle düzayak şehir değil. Yokuşu, inişi, merdiveni bol. Yağmurlu, karlı, fırtınalı zamanları var. Bu şartlarda salatalık dolu tezgahı, hem de yer yer keşmekeşe dönüşen bir araçve yaya trafiğinin ortasında oradan oraya götürmek başlı başına beceridir. Şimdilerde bu durum biraz değişti. Zamane seyyar satıcılarının birçoğu şıkkatabir köşeyi gözlerine kestirip tüm gün orda müşteri bekliyor. Eskiden öyle değildi. Örneğin, salatalık dolu tablayı sırtlar,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

❁ **Bir zamanlar** yaz tatilleri çocukların çalışma, hayata katılma zamanıydı. Çocukların yaz boyunca harçlıklarını çıkarmak veya aile bütçesine katkıda bulunmak için çalıştıkları işlerden biride ayakkabı boyacılığıydı (solda).

Suyun pet şişelere girmedığı zamanlar. Özellikle yaz aylarında kalabalığın yoğun olduğu merkezi noktalarda en çok iş yapan seyyar satıcılar arasında sucular da vardı (üste).

bağra bağra, tüm sahil boyunca Boğaz'ı kat ederlerdi. Demem o ki bu şehirde seyyar emekçilik yapmak sanıldığı gibi kolay değildi. Ezelden beridir şehrin belli bölgelerini parselleyip orada satış yapan seyyarlaran haraç alan mafya yapılanmaları da işin başka bir zorluğu. Üstüne zabıta savaşılarını da eklemek gerek. O zaman anlaşılır bir zamanlar İstanbul'da bu zanaatı icra etmenin ne zorlu olduğu. Tüm bunların arka planıysa hayat mücadelesinden, kimi için allesinin ekmek parasını kazanmak, kimi için harçlıklarını çıkarmak başka şey değildi. Harçlık deyip geç-

meyin. Çocukluğumun parçasıdır; on beşli yaşlarımda bir Boğaz çocuğu olarak denize dalıp çıkardığım hurdaları seyyar hurdacılar aatarak harçlığımı doğrulttuğumu hatırlıyorum. Bakır ve kurşun çok iyi para ederdi. Öte yandan seyyar emekçiler çoğu zaman ayakta kimi olarak adlandırılıp hor görülürdü. Yine de tuhaf ve anlaşılmaz gelecek ama zamanında bazı seyyarlardan yemek, içmek statü göstergesiydi. Bilmem kimin dondurmalarını yedim veya şunun şerbetini içtim diyehava atıldı.

Sevdiğim şeyler, yaşadığım hayatın özgün sesiydi. Seyyar satıcıların

bağırışlarından bahsediyorum. Onların varlıklarını bildirme çağrıları ve çıkardıkları sesler İstanbul'un yaşıyan, nefes alıp veren bir kent olduğunu hatırlatan en önemli belirtiydi. Ben çoğu zaman ne dediklerini hiç anlayamamışumdır ama yine de ne sattığını, o belirsiz sözcüklerden bilir anlardım. Hurdacının veya yorgancının mahalleden geçerken bağırışlarındaki farkı biliyordum. O kadar mı? Bozacının sesini duyduğumuz anda, tamam kiş gelmiş derdik. Zaman ayarıydı. Çan sesini duyunca yoğurtçunun geldiğini anladık. Bunları düşününce insan şunu fark ediyor: Nasıl İstanbul'u İstanbul yapan sembol yapılar varsa, insan konu edildiğinde de isimsiz seyyar emekçiler sıranın başında olmalıdır. Onlarsız İstanbul düşünülemez. Yoklukları, şehrin kimliğinin ve bize bahsettiği hayatın kaybolmaya devam etmektedir... ❁

